

BOSHLANG‘ICH TA‘LIM O‘QITUVCHILARINI O‘Z USTIDA ISHLASHNING ZAMONAVIY YO‘LLARI

Nuraliyeva Nargiza Bozorboyevna

Guliston davlat universiteti Sirdaryo viloyati, Guliston shahri, 4-mavze.

nargiza.nuralieva.1983@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7930683>

***Annatotsiya.** Ushbu maqolada boshlang‘ich ta‘lim o‘qituvchilarining o‘z-o‘zini rivojlantirish ta‘limni zamonaviy shaklda tashkil etish, ularning pedagogik mahoratini yuqori darajaga ko‘tarish, o‘z ustida doimiy ishlash, o‘quv, tartibga solish va ilmiy ishlarda tizimli ishtirok etish jarayonini o‘z ichiga oladi.*

***Kalit so‘zlar:** kompetensiya, ta‘lim, tarbiya, o‘qituvchi, o‘quvchi, malaka oshirish.*

Tizim modellashtirish sohasidagi kreativlik darajasi o‘qituvchining eng yuqori mahoratiga mos keladi, agar o‘qituvchi ta‘lim sifatini o‘z-o‘zini rivojlantirishga qodir bo‘lsa va shaxsiy tarbiyani shakllantirishga qodir bo‘lgan bo‘lsa kreativlikni shakllantirish uchun yo‘naltirilgan bo‘ladi. Bizning o‘quvchilarimiz singari, boshlang‘ich ta‘lim o‘qituvchilarida ham pedagogik qobiliyatlar mavjud. Adabiyotlarda kreativlik, ma‘lum bir shartlar bo‘yicha pedagogik muammolarni hal qilishning samarali sezgirligini topishga imkon beradigan individualning individual ta‘siri sifatida ular aniqlanadi. Pedagogik kreativlik-bu faoliyat ko‘rsatadigan tizim, shuning uchun asosiy mezon faoliyat natijasidir.

Boshlang‘ich ta‘lim o‘qituvchilarida kreativlikni rivojlantirish, professionallik darajasi bevosita o‘qituvchining professional vakolatiga bog‘liq. Boshlang‘ich ta‘lim o‘qituvchilarida kreativlikni rivojlantirish pedagogik kompetentsiyaning asosiy elementlari sifatida quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

- intizom sohasidagi mavzu, malaka va tajriba, echim va texnik va kreativlik vazifalarni bilish:

- o‘qituvchilarning talablarini shakllantirish usullari (turli xil o‘qitish usullari, didaktik usullar va texnikani bilish, ularni qo‘llash, qobiliyati sohasida uslubiy vakolatlar psixologik mexanizmlar ilmni o‘zlashtirish, ko‘nikmalarni ishlab chiqish, ko‘nikmalarni shakllantirish):

- o‘qitish sohasidagi psixologik va pedagogik kompetensiya (pedagogik diagnostika, pedagogik jihatdan tayyorlovchilar bilan tegishli bo‘lgan holda, shaxsiy ish tashxis natijalari, yoshini bilish, psixologiya, shaxslar va pedagogik aloqa, uyg‘onish va rivojlantirish imkoniyati asosida mavzuga barqaror qiziqish uyg‘otish va rivojlantirish qobiliyati asosidadir.

Bugungi ta‘lim tizimida darslarni samarali tashkil qilish nafaqat o‘qituvchiga balki o‘quvchilarga ham bog‘liqdir. O‘quvchilar faol, harakatchan va kreativ bo‘lsalar shu darslar samarali natija beradi. Butun dunyoda jamiyatlar va tashkilotlar muammolarni hal etishda innovatsion bilim va yaratuvchanlikka tobora ehtiyoj sezmoqda, bu esa, o‘z avbatida, innovatsiya va kreativ fikrlash ahamiyatini yanada kuchaytirmoqda.

Boshlang‘ich ta‘lim o‘qituvchilarida kreativlikni rivojlantirishga, birinchi sinf ota-onalarining fan o‘qituvchilarining shaxsiy xususiyatlariga oid so‘rovini tahlil qilish ham kiradi:

1. bolalarga muhabbat
2. kasbiy kompetensiya
3. sabr
4. mehribonlik

5. pedagogik mahorat.

Boshlang’ich ta’lim o’qituvchilarida kreativlikni rivojlantirish dastlab bolalarga bo’lgan sevgi, shuningdek, professional etishtirishdan iborat. Tasodifan o’qituvchi yoki ataylab ma’lum qabul qilish amaliyotida va natijada bolaning mavzusiga, hurmat va muhabbatiga qiziqish uyg’otadi. U o’qituvchini professional qoniqish beradi, balki taniqli qabulni ham o’zlashtiradi va amal qiladi, balki yangilarini qidiradi. Bugungi kunda kreativ o’qituvchi har qanday muammoni hal qilish, taqqoslash, tahlil qilish, sharhlash, vaziyatlardan chiqish mumkin bo’lgan yo’lni topishi mumkin. Shunga ko’ra, o’qituvchining kreativlik shaxsini rivojlantirishning yangi usullarini izlash zarurati mavjud edi. Ulardan biri tadqiqot faoliyati. Mutaxassislar “Ilmiy-tadqiqot elementi, biz ishonganimizdek, amaliy pedagogik faoliyatning eng muhim elementi uchun muhimroq bo’ladi”. Turli xil pedagogik topshiriqlarni o’zlashtirgan ilmiy tadqiqot faoliyatini o’zlashtirgan o’qituvchi, pedagogik vaziyatlarni echish uchun yangi imkoniyatlarni qidirish zamonaviy jamiyat talablariga javob beradigan darajada o’quv jarayonini qidirish imkoniyatiga ega bo’ladi. Ushbu tadqiqotlarning barcha shubhasiz ahamiyati bilan ular ta’limni modernizatsiya qilish sharoitida o’qituvchini o’z-o’zini rivojlantirish texnologiyalarini to’liq aks ettirmaydi.

Ilmiy adabiyot va empirik tajribalarni tahlil qilish sizga raqamni ajratishga imkon beradi qarama-qarshiliklar:

1. ta’lim sohasidagi innovatsiyalar va ko’pchilik o’qituvchilarning yo’qligi talablari o’rtasidagi ongli pedagogik jarayoni va kasbiy o’zini o’zi rivojlantirishga qaratilgan ilmiy tadqiqot faoliyatini rivojlantirishga qiziqish;

2. o’qituvchi faoliyatini kreativlik bilan bog’liq yangi pedagogik qadriyatlarga va tadqiqotchi o’qituvchini pedagogik qo’llab-quvvatlash uchun asossiz asoslar bilan ajralib turishi;

3. pedagogika jamoasi ishini sifatli yaxshilash va pedagogik faoliyat yurituvchi subyektdagi maktabda boshqaruv faoliyatining etarli darajada yo’naltirilganligi uchun guruh potentsialidan foydalanishning tobora ortib bormoqda.

Shunday qilib, muammo aniqlandi, bu rivojlanishi kerak bo’lgan nazariy asoslar va o’qituvchining professionalligini rivojlantirish uchun sharoitlar. Biz sizga o’qituvchi uchun ijtimoiy-pedagogik sharoitlarni yaratish orqali professional o’zini o’zi rivojlantirishni kuchaytirish imkoniyati bo’yicha iloji boricha ko’proq tajribamizni taklif etamiz.

1. O’qituvchining kasbiy o’zini o’zi rivojlantirishni va uning qidiruv va kreativlik faoliyatini rag’batlantirish orqali ta’minlanadi (mavzu sifatida) Faoliyatga yo’naltirilgan, shaxsiyat va shaxsiyat-kreativlik yondashuvlar asosida.

2. Kasbiy o’qituvchilarning o’zini rivojlantirishi ularga ilmiy tadqiqot faoliyatini bosqichma-bosqich rivojlantirishga asoslangan: a) o’qituvchini ilmiy-tadqiqot faoliyatiga sotib olish; b) tadqiqotlarni tashkil etish; v) engil, odatiy va policlektsiyalar bilan o’zaro aloqa qilish jarayonida pedagogik faoliyatda ilmiy mahoratni integratsiyalash.

Tahlil ilmiy ishlar o’zini o’zi rivojlantirish tomonlarini hisobga olishga bag’ishlangan, o’zini rivojlantirish, intizorlik, aks ettirish orqali biologik ravishda, shaxsni inson o’zini o’zi anglashi, individualizatsiya qilishning mavzusi sifatida inson o’z-o’zini anglashi kabi, tanazzulga solishni aniqlashga bag’ishlangan o’z faoliyati. Shunday qilib, o’zini o’zi rivojlantirish Shaxsiylik, yashash sharoiti va mehnati tufayli ijtimoiy-shaxsiy rivojlanishning yaxlit jarayonidir. Biror kishining o’zini o’zi rivojlantirish shartsiz ahamiyati, o’zini o’zi rivojlantirishning o’ziga xosligi yuzaga kelmoqda. Faol va kreativlik pozitsiyani faqat shaxs tomonidan o’zlarini o’zgartirishga qaratilgan uzoq muddatli maqsadli harakatlar natijasida

olinadi. Natijada kreativlik ish o’zining o’zi bilan insonning yaxshilash, o’zini o’zi tarbiyalash, zarurati bilan ajralib turadigan odam psixologik holatida qaytarib bo’lmaydigan sifatli o’zgarishlar mavjud.

O’z-o’zini rivojlantirishning mazmuni asosida nazariy manbalar tahlili, "Kasbiy-o’zini rivojlantirish" va "professional ijtimoiylashtirish" tushunchasini aniqladik va aniqlashtirdik. O’zining noyob malakasini oshirish traektoriyasini qurish va ushbu jarayonni faollashtirishga qaratilgan boshqarish vazifalarini aniqlash uchun ichki mexanizmlarni tushunishga imkon berdi.

Kasbiy o’zini o’zi rivojlantirish professional tajriba. Kasbiy tajribani modernizatsiya qilish dinamik jarayoni bo’lib, ular individual malaka oshirish va rivojlanishiga olib keladigan texnologiyalar faoliyatini faollashtirish hisoblanadi. “Kasbiy ijtimoiylashtirish” kontseptsiyasida o’z aksini topgan ijtimoiy jihat bu kasbiy bilim, ko’nikmalar, ko’nikmalar, ijtimoiy-professional normalar, shaxsni professional faoliyat sub’ekti sifatida shakllantirishdir. Kasbiy sotsializatsiya natijasida doimiy ravishda kasbiy o’zini o’zi rivojlantirish va o’zini takomillashtirish bilan bog’liq kasb tajribalarini faol amalga oshiradi.

Kasbiy o’zini o’zi rivojlantirishning asosiy xususiyatlarini o’rganish natijasida uni ajratib olgan, *texnologik bosqichlar*:

- 1) o’z-o’zini hisobga olgan holda, uning ehtiyojlari, imkoniyatlari, manfaatlarini xabardor qilish;
- 2) o’qituvchi o’zini o’zi rivojlantirish maqsadlari va vazifalarini mustaqil ravishda hakllantirishda o’z-o’zini tekshirish, o’zi ustida ishlashni rejalashtiradi, o’ziga o’zi harakatlanish vositalarini tanlaydi;
- 3) o’z-o’zini qayta ishlash, natijada yangi sifat va faoliyatning tuzilishi sodir bo’ladi.

Kasbiy-o’zini rivojlantirishga texnologik yondashuv ushbu jarayonni faollashtirishning maqbul usullarini topishga imkon berdi.

Bugungi kunda zamonaviy maktab tubdan o’zgarishlar jarayonlari yangi pedagogik qadriyatlarga o’z faoliyatini yo’nalishini bir o’qituvchi talabi esa, o’z navbatida, bir o’qituvchining kreativlik shaxsini rivojlantirish uchun yangi yo’llarini izlash o’z ichiga oladi, ilmiy kreativlik , tabiati, uchun etarli. Ilmiy-tadqiqot ishlari unda ta’lim sohasidagi innovatsion jarayonlarning ajralmas qismi sifatida o’qituvchilar o’zlarining kasbiy faoliyatini amalga oshirishga undashadi, o’zini o’zi anglash, o’zini o’zi tarbiyalash, o’zini o’zi rivojlantirish, kreativlik, kommunikativ, prognoziya va qobiliyatlarini faollashtirish tadqiqotchi o’qituvchisining qizg’in faoliyati holatidan iboratdir.

1.Ta’lim jarayonidagi kreativ faoliyat - bu shaxsning odatdagi me’yor va harakat usullarini engib o’tishga intilishi bilan tavsiflanadigan eng yuqori darajadagi bilim faoliyati. Kreativ faoliyat o’qituvchining o’zini rivojlantirishga tayyorligi, mustaqillik va tashabbuskorlik, o’quv va muammolarni hal qilish jarayonida, faoliyatning yangi mahsulotini yaratishda namoyon bo’ladi.

2.Boshlang’ich ta’lim jarayonida boshlang’ich o’qituvchisi faoliyatining rivojlanishi bir necha bosqichlardan o’tadi: yo’naltirish yoki reproduktiv-taqlid (o’quvchilarning o’quv-kreativlik faoliyatiga qiziqishini uyg’otish); izlash va ishlash (shaxsning kreativlik ishlab chiqarish faoliyati to’g’risida xabardorlik darajasi va ahamiyatini oshirish); kreativlik (kreativlik muammolarni mustaqil ravishda hal etishga va samarali kreativlik faoliyatga faol jalb etishga bo’lgan munosabatni shakllantirish).

3.Boshlang’ich o’qituvchisining kreativlik faoliyatini rivojlantirish mezonlari - bu kreativlik dagi yangilikning namoyon bo’lishi (akkompaniyalar, improvizatsiyalar,

kompozitsiyalar qurish), faollik, kreativlik ga motivatsion e’tibor, muammoli vaziyatlarni hal qilishning o’ziga xos usullaridan foydalanishda mustaqillik. aniq echimlarga ega emas

4. Boshlang’ich ta’lim jarayonida o’qituvchining kreativlik faoliyatini rivojlantirish samaradorligi quyidagilarga bog’liq.

- kreativlik faoliyatni birgalikda o’zlashtirish jarayonida o’qituvchilar va o’qituvchilarni o’zini rivojlantirish va o’zini anglashga yo’naltirish;

- o’qituvchilarni individual ta’lim yo’nalishiga muvofiq o’quv-kreativlik jarayonga kiritish;

Zamonaviy ta’limni amalga oshirish jarayonida qiyinchiliklarni tahlil qilish, tadqiqot funksiyasini rivojlantirishga yordam beradigan qo’shimcha chora-tadbirlarni ishlab chiqishga olib keldi.

Xulosa qilib, boshlang’ich ta’lim o’qituvchilarini o’z-o’zini kreativligini rivojlantirish, bu - ta’limni zamonaviy shaklda tashkil etish, pedagogik mahoratini yuksak saviyaga olib chiqish, o’z ustida doimiy ishlash, o’quv –me’yoriy va ilmiy ishlar bilan muntazam shug’ullanish jarayonini o’z ichiga oladi.

REFERENCES

1. Shodiyeva Matluba Jo’rayevna. Boshlang’ich sinf o’qituvchilarini kasbiy rivojlantirishning ilmiy-pedagogik jihatlari. Zamonaviy ta’lim sovremennoe obrazovanie 2021,4 (101)
2. Yuldashev.M.A. Xalq ta’limi xodimlarining malakasini oshirishda ta’lim sifati. Menejmentini takomillashtirish:ped.fan.dok.diss.–T.:2016.-309b.
3. И.В.Таболаева Развитие творческой личности учителя начальных классов в инновационном пространстве модернизации непрерывного педагогического образования
4. N Nuraliyeva. Darslarda o’quvchilarning kretiv fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish. . Science and innovation 1 (B8), 1423-1426. - 2022.